

Suomalaista työhyvinvointitutkimusta perkaamassa ja kehittämässä

Pertti Laine (2013). Työhyvinvoinnin kehittäminen. Hyvän kehittämisen reunaehtoja tutkimassa. Turku. Turun yliopiston julkaisuja sarja C 372. 443 s. ISBN: 978-951-29-5570-1

PERTTI LAINEEN kasvatustieteiden väitöskirjan otsikko herättää ensi alkuun kysymyksiä. Eikö työhyvinvointi ole jo lähes puhki tutkittu aihe? Onko kiinnostavaa tutkia kehittämisen ”reunaehtoja”, ja mitä ne lopultakaan voivat olla?

Alkuepäilyistä huolimatta tekijä onnistuu löytämään aiheeseen tuoreen näkökulman. Tutkimuksen tavoitteena on ”jäsentää kokonaisvaltaisesti hahmotetun työhyvinvoinnin kehittämisprosessin yleisiä edellytyksiä ja tutkia hyvän kehittämisprosessin piirteitä ja hyvän kehittämisen käytännön mahdollisuuksia” (s.63).

Kokonaisvaltaisuus tarkoittaa tässä yhteydessä sisällöltään laaja-alaista, vastuun näkökulmasta kaikki osapuolet kattavaa ja organisaation kokonaiskehittämiseen integroituvaa näkökulmaa työhyvinvointiin ja sen kehittämiseen. Työ jakautuu neljään osatutkimukseen, jotka eivät muodosta kaikilta osin kovin kiinteää kokonaisuutta, mutta tekijä pystyy nivomaan ne yhteen loogisella tavalla.

KATEGORISOINTI PALJASTAA KATVEALUEET

Ensimmäisenä osatehtävänä on työhyvinvoinnin diskursiivinen määrittely. Tätä varten tekijä on käynyt läpi kymmenen kotimaisen julkaisun tieteelliset artikkelit viimeisen 20 vuoden ajalta.

Valta-asemaa keskustelussa pitää selvästi psykologiatieteellinen tutkimus. Sen asemaa olisi todennäköisesti vahvistanut edelleen, mikäli Työterveyslaitoksen jo lakkautettu *Työ ja ihminen* -lehti olisi ollut myös mukana tarkastelussa. Yhteiskuntatiede tulee laajasti määritellen kakkosena, kun taas aikuiskasvatuksen puolelta artikkeleita löytyy suhteellisen vähän. Huomionarvoista on kuitenkin liiketaloustieteellisten artikkelien puuttuminen kokonaan.

Tekijän luokittelua voi toki kritisoida siitä, että artikkeleita on jaettu eri tieteenaloja edustaviksi varsin mekaanisella tavalla. Esimerkiksi tietyn lehden kaikki artikkelit on luokiteltu kategorisesti samaa tieteenalaa edustaviksi sisällöstä ja lähestymistavasta

riippumatta. Myös tieteenaloja koskeva jako olisi voitu tehdä hie-man toisin.

Toinen mielenkiintoinen havainto on, että työhyvinvointia käsitteellisesti tai kokonaisvaltaisesti analysoivat näkökulmat puuttuvat artikkeleista lähes kokonaan. Tekijä toteaaakin työhyvinvointia koskevan metateoreettisen näkökulman jääneen toistaiseksi katvealueeksi suomalaistutkimuksessa.

HAASTAVA TUTKIMUSAINEISTO

Toisen osatehtävän kohteena on työhyvinvoinnin kontekstuaalisuus. Asetelmana on kuvata neljän ”yleisen työprosessitekijän” (työn mielekkäisyys, vaikutusmahdollisuudet, työn hallinta ja kiire työssä) avulla työhyvinvoinnin sidosta toimintaympäristöönsä kolmen-tyypisessä työssä.

Kohteina ovat aineistot, jotka on koottu eräiden aiempien työhyvinvoinnin kehittämishankkeiden yhteydessä teollisesta työstä, vanhustyöstä ja pelastustoimen johtotehtävistä. Oletuksena on,

että nimenomaan työprosessisidonnaiset tekijät erottelevat eri toimialojen työtä toisistaan ja ovat keskeisiä kontekstitekijöitä työhyvinvoinnin näkökulmasta.

Analyysiin sisältyy mielenkiintoisia havaintoja, mutta myös metodologisia ongelmia. Yksi tällainen on tekijän osittain kyseenalainen erottelu kolmenlaisten työhyvinvointia selittävien tekijöiden kesken: yleisten työprosessitekijöiden (ks. edellä), toimialan erityisten sisältötekijöiden ja tilanetekijöiden.

Ongelmia tuottavat myös tutkimuksessa käytetyt aineistot. Ne eivät ole kaikilta osin kovin vahvoja eikä tutkimusaineistoa ole alun perin koottu tarkoituksenmukaisella tavalla ajatellen juuri tämäntyyppistä kysymyksenasettelua. Myös tutkijan ja kehittäjän roolin sekoittuminen hankkeissa, joihin aineisto perustuu, tuo omia haasteita aineiston keruuta ajatellen. Kaikki tämä näkyy monessa kohdin, ja tekijä on joutunut jälkikäteen ”paikkaamaan” joitain aineiston puutteellisuudesta johtuvia ongelmia.

TULOS VAHVISTAA TYÖHYVINVOINTIHANKKEIDEN PUUTTEET

Kolmantena osatehtävänä on tutkia osapuolten, ennen kaikkea organisaation johdon, strategisen sitoutumisen merkitystä työhyvinvoinnin kehittämishankkeissa ja kehittämisen strategisuuden

ilmenemistä käytännössä. Tätä tehtävää vaivaavat osittain samat ongelmat kuin edellä.

Empiirinen materiaali, joka on koottu samoista kohteista kuin edellisessä tehtävässä, osoittaa, että työhyvinvointihankkeiden strategisuus oli pääsääntöisesti varsin ohutta. Tällaista johtopäätöstä tukivat ennen kaikkea vastaajien, kuten johdon ja henkilöstön edustajien, asiaa koskevien spontaanien kommenttien ja systeemisen kokonaisnäkömyksen puute. Tulos ei sellaisenaan ole kovin yllättävä, mutta analyysi on tehty kiinnostavalla tavalla.

Tutkimuksen neljäs osatehtävä rakentuu kolmen edellisen päälle siinä mielessä, että siinä kohteena on työhyvinvoinnin substanssin, kontekstin ja strategisen arvostuksen merkitys käytännön kehittämishankkeissa ja hyvän kehittämissuorituksen erottaminen.

Tutkimuksen päättää osio, jossa tutkimuksen tekijä luo synteisiä malliksi, johon hän pyrkii kiteyttämään työhyvinvoinnin kehittämissuorituksen ja sen tulokellisuuden yhteydessä olevia tekijöitä. Yhdeksänulotteisen kehittämishankkeiden suunnittelu- ja arviointikehikko on tutkimuksen keskeinen tulos.

KIINNOSTAVIA OIVALLUKSIA

Tutkimuksen tekijän vahvuutena on pitkälinen käytännön kokemus erilaisista tehtävissä työelämässä myös akateemisen maa-

ilman ulkopuolella ja erilaisista työhyvinvoinnin kehittämishankkeista. Tämä näkyy tekijän kykyinä ja herkkyytenä nostaa aineistojen pohjalta esiin monia mielenkiintoisia oivalluksia.

Tutkimusmielessä aineisto olisi ollut paljon vahvempaa, mikäli sen kokoamista olisi jo alun perin ohjannut voimakkaammin pyrkimys väitöskirjatasoiseen opinnytteeseen. Tekijä toki avaa hyvin tekemiään valintoja lukijalle ja tuo avoimesti esiin aineistoon sisältyviä puutteellisuksia asettaen näin itsensä alttiiksi tieteelliselle kritiikille.

Kärsimätöntä lukijaa saattavat häiritä tekstin jaarittelevuus ja paikoittainen raskassoutuisuus ja lukuisat toistot. Kärsivällisen lukijan teos toisaalta palkitsee monilla mukavilla oivalluksilla, joista voisi hyvinkin löytyä siemeniä myös uusien tutkimushankeideiden tueksi.

Tuomo Alasoini
*johtava asiantuntija, Tekes
Dosentti (DI, VTT), Helsingin
yliopisto*